

TALABALARNING KASBIY LINGVISTIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH

F. Ergasheva¹, Sh. Qarshiboyev²

Annotatsiya:

Ushbu ilmiy maqola talabalarda kasbiy lingvistik kompetensiyalarni rivojlantirishning muhim mavzusini o'rganadi. Lingvistik kompetensiyalar bugungi globallashgan dunyoda asosiy hisoblanadi, chunki samarali muloqot turli kasbiy sohalarda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu maqolada lingvistik kompetensiyalarning ahamiyati, o'quvchilar rivojlanishida duch kelishi mumkin bo'lgan qiyinchiliklar va ularning o'sishini rag'batlantirish strategiyalari o'rganiladi. Shuningdek, biz ushbu rivojlanishga yordam berishda o'qituvchilar va muassasalarning rolini ta'kidlaymiz.

Kalit so'zlar: lingvistik kompetensiya, globallashuv, kompetensiya, xorijiy til kompetensiyasi.

doi: <https://doi.org/10.2024/c7z39k20>

Kirish:

Globalashuv davrida lingvistik va madaniy chegaralar bo'ylab samarali muloqot qilish qobiliyati ajralmas mahoratga aylandi. Talabalar orasida kasbiy lingvistik kompetensiyalarni rivojlantirish ta'limning muhim tarkibiy qismi sifatida paydo bo'ldi, chunki u ularni tobora o'zaro bog'langan dunyoda ustunlikka erishish uchun zarur vositalar bilan jihozlaydi. Lingvistik kompetensiyalar til bilan bog'liq bo'lgan keng ko'lamlı qobiliyatlarni, shu jumladan ona va chet tillarini bilishni, shuningdek, muayyan professional sohalarda maxsus tildan foydalanishni o'z ichiga oladi. Ushbu maqolada lingvistik kompetensiyalarning ahamiyati, o'quvchilar o'z rivojlanishida duch keladigan qiyinchiliklar va bu ko'nikmalarni tarbiyalash uchun o'qituvchilar va muassasalar tomonidan qo'llaniladigan strategiyalar o'rganiladi.

Bizning dunyomiz o'zaro bog'liq bo'lib borar ekan, turli sohalardagi mutaxassislar o'z g'oyalarini yetkazish, hamkasblar bilan hamkorlik qilish va turli tillardagi mijozlar va hamkorlar bilan muloqot qilishda mohir bo'lishlari kerak. Kuchli lingvistik kompetensiyalar nafaqat bandlikni oshiradi, balki odamlarga madaniyatlararo tushunishni rivojlantirishga va bugungi globallashgan jamiyatda juda muhim bo'lgan boy ma'lumotlarga kirishga imkon beradi.

Tilshunoslik kompetensiyalarining shubhasiz ahamiyatiga qaramay, talabalar ko'pincha bu ko'nikmalarni rivojlantirish yo'lida to'siqlarga duch kelishadi. Resurslarga kirishning cheklanganligi, vaqt cheklovlari va motivatsiya bilan bog'liq muammolar ularning rivojlanishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Shunday qilib, ushbu maqola nafaqat lingvistik kompetensiyalarning ahamiyatini ta'kidlashga, balki talabalar duch keladigan muammolarni hal

¹ *Feruza Avaxsonovna Ergasheva, JizPI: "Xorijiy tillar" kafedrasi assistenti*

² *Qarshiboyev Shoxzod Vaxob o'g'li, JizPI "Arxitektura" fakulteti talabasi*

qilishga va ularni rivojlantirish uchun samarali strategiyalarni taklif qilishga intiladi.

Talabalarning lingvistik kompetensiyalarini shakllantirishda pedagoglar va muassasalar zimmasiga katta mas'uliyat yuklanadi. Ular tilni bilishni asosiy ko'nikma sifatida birinchi o'ringa qo'yishlari va uning o'sishiga yordam berish uchun zarur resurslar va yordam berishlari kerak. Bu orqali ular o'quvchilarning o'zlari tanlagan kasblarining murakkabliklarini yo'lga qo'yish va globallashtirgan dunyoga samarali hissa qo'shishga puxta tayyorgarlik ko'rishlarini ta'minlaydi.

Ushbu maqolaning keyingi bo'limlarida biz lingvistik kompetensiyalarning turli jihatlarini chuqurroq ko'rib chiqamiz, ularning ahamiyatini, o'quvchilar duch keladigan muammolarni va bu kompetensiyalarni samarali rivojlantirish uchun o'qituvchilar va muassasalar qo'llashi mumkin bo'lgan strategiyalarni o'rganamiz. Shunday qilib, biz lingvistik kompetensiyalarning talabalar rivojlanishidagi muhim rolini va ularning tez rivojlanayotgan global landshaftdagi kelajakdagi muvaffaqiyatlarini yoritishga umid qilamiz.

Lingvistik kompetensiyalar - bu odamlarda mavjud bo'lgan, ona va chet tillarini o'z ichiga olgan til bilan bog'liq qobiliyatlarning ko'p qirrali majmuini ifodalaydi. Bu kompetensiyalar oddiy muloqot doirasidan tashqari, til tuzilmalari, foydalanish va g'oyalar va ma'lumotlarni samarali etkazish qobiliyatini har tomonlama tushunishni o'z ichiga oladi. Lingvistik kompetensiyalarning rivojlanishi dinamik va umrbod jarayon bo'lib, odamlar turli lingvistik kontekstlar bilan shug'ullanganda doimiy ravishda rivojlanib boradi.

Ona tili kompetensiyasi: ona tilini bilish lingvistik kompetensiyalarning asosini tashkil qiladi. Bu grammatikani, lug'atni, talaffuzni, yozma va og'zaki matnlarni tushunish va ishlab chiqarish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Ona tili kompetensiyasi samarali muloqot va akademik muvaffaqiyat uchun zarurdir.

Xorijiy til kompetensiyasi: Chet tillardagi kompetensiya madaniyatlararo muloqot uchun eshiklarni ochadi va global bandlikni oshiradi. Bu o'z ona tilidan boshqa tillarda tinglash, gapirish, o'qish va yozishni o'z ichiga oladi.

Professional lingvistik kompetensiya: Ko'pgina sohalarda mutaxassislar maxsus til va terminologiyadan foydalanishlari kutiladi. Masalan, tibbiyot mutaxassislari tibbiy jargonni o'zlashtirishlari kerak, yuridik ekspertlar esa o'ziga xos yuridik atamalardan foydalanadilar. Ushbu ixtisoslashgan tillarda harakat qilish va ulardan foydalanish qobiliyati muayyan kasblar doirasidagi lingvistik kompetensiyalarning muhim tarkibiy qismidir.

Ko'p tilli kompetensiya: Ko'p til biladigan odamlar bir nechta tillarni bilishadi. Ko'p tillilik shaxsiy va professional kontekstda foydali bo'lishi mumkin, bu odamlarga kengroq odamlar va madaniyatlar bilan muloqot qilish imkonini beradi.

Madaniy kompetensiya: Madaniy nuanslar, urf-odatlar va muloqot uslublarini tushunish tilshunoslik kompetensiyalari bilan uzviy bog'liqdir. Tajribali ma'ruzachilar nafaqat tilni yaxshi bilishadi, balki madaniy xilma-xillikni yo'lga qo'yishda ham mohir, madaniyatlararo samarali aloqalarni osonlashtiradilar.

Tushunish va talqin qilish: Og'zaki yoki yozma matnlarni tushunish va sharhlash qobiliyati lingvistik kompetensiyalarning asosiy tarkibiy qismidir. Bu nafaqat so'zma-so'z ma'noni, balki til ichidagi kontekst va nuanslarni ham tushunishni o'z ichiga oladi.

Ekspressiv ko'nikmalar: Malakali lingvistik kompetentsiya fikr va fikrlarni yozma va og'zaki shaklda izchil va ishonarli ifoda etish qobiliyatini o'z ichiga oladi.

Lingvistik kompetensiyalar statik emas; ular vaqt o'tishi bilan rivojlanadi. Moslashuvchanlik va umrbod ta'limga sodiqlik odamlarning tez o'zgaruvchan lingvistik landshaftda, xususan, tildan foydalanish doimiy ravishda rivojlanib borayotgan kasblarda dolzarb va samarali bo'lib qolishlari uchun juda muhimdir.

Globalashib borayotgan dunyoda lingvistik kompetensiyalar global ahamiyatga ega. Ingliz, ispan, mandarin yoki arab kabi tillarni bilish shaxsiy va professional o'sish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirishi mumkin, chunki bu tillar xalqaro kontekstda keng tarqalgan.

Lingvistik kompetensiyalar ona va chet tillarini bilishdan tortib maxsus tildan foydalanish va madaniy kompetensiyagacha bo'lgan keng ko'lamli ko'nikma va bilimlarni o'z ichiga oladi. Ushbu kompetensiyalar nafaqat samarali muloqot uchun asos bo'libgina qolmay, balki o'zaro bog'langan va ko'p madaniyatli dunyoda shaxsiy va kasbiy rivojlanishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu maqolaning keyingi bo'limlarida lingvistik kompetensiyalarning ahamiyati, o'quvchilar o'z rivojlanishida duch keladigan qiyinchiliklar va ushbu kompetensiyalarni samarali rivojlantirish uchun qo'llaniladigan strategiyalar o'rganiladi.

Lingvistik kompetensiyalarni rivojlantirish strategiyalari:

Talabalarda lingvistik kompetensiyalarni rivojlantirish ko'p qirrali yondashuvni talab qiladigan dinamik jarayondir. O'qituvchilar, muassasalar va talabalar o'zlari lingvistik kompetensiyalarning o'sishiga yordam berish uchun turli strategiyalarni qo'llashlari mumkin. Ushbu strategiyalar talabalar duch kelishi mumkin bo'lgan muammolarni hal qilish va ularning ona va xorijiy tillarni bilishlarini ta'minlash uchun juda muhimdir. Quyida lingvistik kompetensiyalarni rivojlantirishning samarali strategiyalari keltirilgan:

- Turli xil ta'lim uslublarini qondirish uchun turli xil o'qitish usullaridan foydalaning. Bu til o'rganishni qiziqarli va samarali qilish uchun multimedia resurslari, interfaol mashqlar va real ilovalarni o'z ichiga oladi.

- Talabalarga til o'rganish ilovalari, virtual til laboratoriyalari va onlayn til hamjamiyatlari kabi interaktiv tajribalar bilan ta'minlaydigan texnologiyaga asoslangan til o'rganish vositalari va platformalarini joriy qilish mumkin.

- Immersion dasturlari talabalarga maqsadli til bilan haqiqiy kontekstda tanishish imkoniyatini beradi. Ushbu dasturlar mahalliy yoki xalqaro bo'lishi mumkin va bebaho madaniy tajribalar va real hayotdagi o'zaro ta'sirlarni ta'minlaydi.

- Tilni o'rganish tajribasi chet elda o'qish dasturlari, til almashinuvi bo'yicha hamkorlik yoki maqsadli tilda gaplashadigan mamlakatlarda amaliyot o'tash shaklida bo'lishi mumkin.

- Til bo'yicha murabbiylar va repetitorlar yakkama-yakka ta'lim berishlari, tilga oid muammolarni hal qilishda yordam berishlari va madaniy nuanslar haqida tushuncha berishlari mumkin.

Talabalarga maqsadli tilda so'zlashuvchilar bilan muloqot qilish imkonini beruvchi madaniy almashinuv dasturlarini osonlashtirish. Bunday dasturlar asl tildan foydalanish va madaniyatga singib ketishga yordam beradi. Til o'rganishning aniq maqsad va vazifalarini belgilashga yordam berish orqali o'quvchilarning ichki motivatsiyasini tarbiyalash muhimdir. Ushbu maqsadlar

martaba intilishlari, shaxsiy qiziqishlar yoki sayohat ambitsiyalari bilan bog'lanishi mumkin.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, o'quvchilar o'rtasida lingvistik kompetensiyalarni rivojlantirish ko'p qirrali ish bo'lib, samarali o'qitish usullari, madaniy singdirish, ustozlik va doimiy yordamni uyg'unlashtirishni talab qiladi. Ushbu strategiyalar nafaqat talabalarga duch kelishi mumkin bo'lgan qiyinchiliklarni engib o'tishga yordam beradi, balki ularga ona va xorijiy tillarda malakali muloqotchilar bo'lish imkoniyatini beradi, bu esa ularga globallashtirilgan dunyoda muvaffaqiyat qozonish imkonini beradi. O'qituvchilar va muassasalar o'quvchilarning o'zlari tanlagan kasbining lingvistik talablariga puxta tayyorgarlik ko'rishlari va o'zaro bog'langan jamiyatda faol ishtirok etishlari uchun ushbu strategiyalarni faol amalga oshirishlari kerak.

References:

- [1]. Fu, G. S. (1998). *Teaching by principles: An Interactive approach to language pedagogy*. *Asian Journal of English Language Teaching*, 8, 117-123.
- [2]. "How Languages Are Learned" by Patsy M. Lightbown and Nina Spada
- [3]. Folse KS. *The art of teaching speaking: Research and pedagogy for the ESL/EFL classroom*. University of Michigan Press; 2006 Apr 6.
- [4]. *Theory and practice of distance learning and foreign language teaching*. F.A.Ergasheva. *Journal of new century innovations" international interdisciplinary Journal*. 2022/6/4. p.215